

Навчально-методична серія
«КАФЕДРА»
№ 107

Ігор Вегеш

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ**

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра політології і державного управління**

Навчально-методична серія
«КАФЕДРА»
№ 107

Ігор Вегеш

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
(для студентів спеціальності 052 Політологія)

Ужгород – 2025

УДК 32(076)

В 26

Вегеш І. Вступ до спеціальності: навчально-методичні рекомендації для здобувачів освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 Політологія, освітньо-професійна програма «Політологія», перший (бакалаврський) рівень / Навчально-методична серія «КАФЕДРА» / № 107; [Ужгород. нац. ун-т; Ф-т сусп. наук; Каф. політології і державного управління]. Ужгород, УжНУ. 2025. 47 с.

Розробник:

Вегеш Ігор, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ

Рецензенти:

Стелас Асланов, доктор політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ;

Гайданка Євгеній, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ.

Навчально-методична серія «КАФЕДРА» / № 107

(створена рішенням кафедри політології і державного управління
ФСН УжНУ, протокол № 7 від 26 лютого 2014 року)

Навчально-методичні рекомендації затверджено на засіданні кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ.

Протокол № 4 від 5 грудня 2024 року.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 6 від 20 січня 2025 року.

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 5 від 21 січня 2025 року.

© Ігор Вегеш, 2025

© Навчально-методична серія «Кафедра», 2025

© Кафедра політології і державного управління УжНУ, 2025

ЗМІСТ

1. Вступ до навчальної дисципліни	5
2. Очікувані результати навчання	7
3. Опис та структура навчальної дисципліни	9
4. Програма навчальної дисципліни	12
5. Тематика, плани та література для підготовки до практичних занять	27
6. Методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів	37
7. Перелік завдань на модульні контрольні роботи	38
8. Перелік питань для підсумкового іспиту	40
9. Рекомендована література	42
10. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання ...	44

ВСТУП ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» є засвоєння базових категорій сучасної політичної науки, а також формування вміння чітко й логічно формулювати власну позицію й коректно її відстоювати; формування звички систематично слідкувати за подіями у світі та у власній державі, вміти надавати їм відповідну оцінку.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності» є:

1. ознайомити здобувачів вищої освіти з об'єктом, предметом та специфікою вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності»;
2. поглибити знання здобувачів вищої освіти, одержані в результаті засвоєння навчальних матеріалів попередніх курсів;
3. охарактеризувати основні напрямки становлення теоретичних та прикладних досліджень у політології;
4. закріпити у здобувачів вищої освіти навички самостійної аналітичної роботи дослідження політичної сфери;
5. розкрити зміст основних категорій та понять навчальної дисципліни;
6. вивчити зміст основних концепцій та теорій політичної науки;
7. визначити та виокремити концептуальні відмінності різних підходів до тлумачення та визначення політології;
8. вивчити та дослідити особливості вітчизняної політології тощо.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) **Інтегральна компетентність:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів політичної науки.

2) **Загальні компетентності:**

- ЗК-01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК-03. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК-05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК-06. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК-07. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній

системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- ЗК-08. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

3) Спеціальні (фахові) компетентності:

- СК-01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
- СК-02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
- СК-03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- СК-04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
- СК-05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
- СК-06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
- СК-12. Здатність до виконання політико-проектувальних, організаційних та консультаційних функцій з метою забезпечення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, політичних суб'єктів і громадських організацій різного рівня.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.	ПРН-01.
Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.	ПРН-03.
Мати навички професійної комунікації.	ПРН-04.
Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності.	ПРН-06.
Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.	ПРН-07.
Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.	ПРН-08.
Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.	ПРН-09.
Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.	ПРН-10.
Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.	ПРН-11.
Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.	ПРН-12.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знати основні етико-правові засади майбутньої професійної діяльності.	ПРН-01.
Вміти формулювати і відстоювати власну позицію щодо різних політичних процесів у сучасному світі.	ПРН-03.
Вміти користуватись категоріальним апаратом політичної науки.	ПРН-04.

Знати складові своєї громадянської позиції та застосовувати їх у професійній діяльності.	ПРН-06.
Характеризувати тенденції розвитку політичних явищ і процесів в Україні та світі.	ПРН-07.
Знати та розрізняти аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.	ПРН-08.
Готувати повідомлення, виступи, наукові статті на політологічну проблематику.	ПРН-09-10.
Правильно оформляти наукові роботи (курсова, реферат, наукова стаття).	ПРН-11-12.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150	1	1
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 3,9 аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 1,9	1	1
	Лекції:	
	42	14
	Практичні (семінарські):	
	28	6
Вид підсумкового контролю: іспит.	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна.	Самостійна робота:	
	80	130

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1. ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК СИСТЕМА ЗНАТЬ ПРО ПОЛІТИКУ						
Тема 1. Становлення політології як науки і навчальної дисципліни.	8	2	2	-	-	4
Тема 2. Професія політолога в демократичному суспільстві.	7	2	-	-	-	5
Тема 3. Болонський процес і кредитно-модульна система.	7	2	-	-	-	5
Тема 4. Основні школи і напрямки сучасної світової політичної науки.	10	4	2	-	-	4
Тема 5. Політична наука в Україні: етапи становлення та основні напрямки досліджень.	9	3	2	-	-	4
Тема 6. Політика як соціальне явище. Політична влада.	8	2	2	-	-	4
Тема 7. Політична система і держав як її основний інститут.	8	2	2	-	-	4
Тема 8. Система органів державної влади в Україні.	10	2	2	-	-	5
Тема 9. Міське самоврядування.	9	2	2	-	-	5
Модульна контрольна робота	1	1	-	-	-	-
Разом за модуль	76	22	14	-	-	40
Модуль 2. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ						
Тема 10. Демократія. Переходи до демократії.	9	3	2	-	-	4
Тема 11. Політичні партії та партійні системи.	8	2	2	-	-	4
Тема 12. Вибірчі системи і процеси.	8	2	2	-	-	4
Тема 13. Партійна і виборча система України.	8	2	2	-	-	4
Тема 14. Етнополітичні та етнонаціональні процеси в світі та сучасній Україні.	8	2	-	-	-	6
Тема 15. Політична ідеологія та політична культура суспільства.	10	2	2	-	-	6
Тема 16. Політичні еліти і політичне лідерство.	6	2	-	-	-	4
Тема 17. Світова політика і міжнародні відносини.	8	2	2	-	-	4
Тема 18. Курсова, бакалаврська, магістерська роботи: вимоги оформлення та написання.	8	2	2	-	-	4
Модульна контрольна робота	1	1	-	-	-	-
Разом за модуль	74	20	14	-	-	40
Разом за семестр	150	42	28	-	-	80

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна праця	самостійна робота	
2-й семестр						
Модуль 1. ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК СИСТЕМА ЗНАТЬ ПРО ПОЛІТИКУ						
Тема 1. Становлення політології як науки і навчальної дисципліни.	9	2	-	-	-	7
Тема 2. Професія політолога в демократичному суспільстві.	7	-	-	-	-	7
Тема 3. Болонський процес і кредитно-модульна система.	7	-	-	-	-	7
Тема 4. Основні школи і напрямки сучасної світової політичної науки.	6	-	-	-	-	6
Тема 5. Політична наука в Україні етапи становлення та основні напрямки досліджень.	7	-	-	-	-	7
Тема 6. Політика як соціальне явище.	11	2	2	-	-	7
Тема 7. Політична система і держав як її основний інститут.	9	2	-	-	-	7
Тема 8. Система органів державної влади в Україні.	11	2	2	-	-	7
Тема 9. Місцеве самоврядування.	9	-	-	-	-	9
Разом за модуль	76	8	4	-	-	65
Модуль 2. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ						
Тема 10. Демократія. Переходи до демократії.	9	2	-	-	-	7
Тема 11. Політичні партії та партійні системи.	11	2	2	-	-	7
Тема 12. Виборчі системи і процеси.	9	2	-	-	-	7
Тема 13. Партійна і виборча система України.	7	-	-	-	-	7
Тема 14. Етнополітичні та етнонаціональні процеси в світі та сучасній Україні.	7	-	-	-	-	7
Тема 15. Політичні ідеологія та політична культура суспільства.	7	-	-	-	-	7
Тема 16. Політичні еліти і політичне лідерство.	7	-	-	-	-	7
Тема 17. Світова політика і міжнародні відносини.	8	-	-	-	-	8
Тема 18. Курсова, бакалаврська, магістерська роботи: вимоги оформлення та написання.	9	-	-	-	-	9
Разом за модуль	74	6	2	-	-	65
Разом за семестр	150	14	6	-	-	130

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ № 1. ПОЛІТОЛОГІЯ ЯК СИСТЕМА ЗНАНЬ ПРО ПОЛІТИКУ

Тема 1. Становлення політології як науки і навчальної дисципліни.

Політика, політичне як особлива сфера суспільного життя. Політика як об'єкт вивчення політології. Протополітологія. Особливості розвитку політичної думки на різних етапах розвитку людства.

Причини виникнення політології як науки. Утворення перших кафедр політичної науки в США та європейських країнах (1857 р. – в Колумбійському коледжі, 1903 р. – утворено Американську асоціацію політичних наук, 1871 р. – утворена Вільна школа політичних наук у Франції та інші). Інституціоналізація політичної науки після Другої світової війни. Конгрес ЮНЕСКО про предмет політичної науки (1948 р.): а) політична теорія; б) політичні інститути; в) партії, групи і суспільна думка; г) міжнародні відносини. Утворення під егідою ЮНЕСКО Міжнародної асоціації політичних наук (1949 р.).

Предмет політичної науки. Структура курсу політології. Основні розділи політичної науки на сучасному етапі її розвитку: загальна теорія політики; теорія політичних систем; політологічна теорія держави, політичних партій та партійних систем; політичні режими; електоральні процеси; теорія міжнародних відносин та геополітика; демократичні процеси та транзити; теорія соціального управління (політичний маркетинг і менеджмент); політичні ідеології. Система категорій політичної науки. Методи політології. Принципи політології. Функції політології: теоретико-методологічна, світоглядна, прогностична, управлінська та інші.

Становлення і розвиток української політології. Предметне коло вивчення та особливості української науки про політику. Основні завдання української політології. Розробка теоретико-методологічних засад дослідження українських політичних реалій. Фундаментальне теоретичне обґрунтування шляхів побудови української суверенної правової держави. Дослідження діяльності українських політичних партій та громадських організацій. Електоральні процеси. Україна у міжнародних відносин.

Тема 2. Професія політолога в демократичному суспільстві.

Демократичні перетворення в Україні. Необхідність нових спеціальностей і проблема підготовки спеціалістів. Політика як професія. Потреба суспільства у фахівцях політологах. Працевлаштування фахівців-політологів. Вимоги суспільства до рівня знань політологів. Що повинні знати і вміти бакалаври та магістри політології.

Групи професій для яких необхідна політологічна освіта: дослідники, викладачі, політики, помічники політиків, експерти, ідеологи, консультанти, журналісти, політтехнологи, іміджмейкери, аналітики.

Особисті якості професійних політологів. Високий рівень розвитку аналітичного і синтетичного мислення, розвинуті комунікативні здібності, вербальні здібності, вміння слухати і аналізувати, здатність сприймати велику кількість інформації та піддавати її аналізу, вміння контролювати свої емоції, чесність, організованість і відповідальність, високі моральні якості, тощо.

Тема 3. Болонський процес і кредитно-модульна система.

Болонський процес його сутність та характерні ознаки. Започаткування Болонського та процес долучення до нього європейських країн. Входження України до Болонського процесу.

Шість ключових принципів Болонського процесу. Уведення двоциклового навчання. Запровадження кредитної системи (Європейська система перезарахування кредитів – ЄСПК). Контроль якості освіти (організація міжнародних акредитаційних агентств). Розширення мобільності студентів і викладачів. Забезпечення працевлаштування випускників. Забезпечення привабливості європейської системи освіти.

Європейська система перезарахування кредитів – ЄСПК. Ключові елементи ЄСПК: інформація стосовно навчальних програм, взаємна угода між закладами партнерами і студентом, використання кредитів. Поняття кредиту. Структура навчального процесу в кредитах.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу (КМСОНП): основні поняття та положення. Мета запровадження КМСОНП. Основні завдання КМСОНП. Контроль успішності студентів в рамках КМСОНП. Шкала оцінювання студентів.

Семестровий контроль та його види: екзамен, диференційований залік, захист освітньо-кваліфікаційних робіт. Термін семестрового контролю. Модульний контроль, його організація та проведення. Сумарна модульна оцінка студента.

Академічна доброчесність. Порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, фабрикація). Особливості формування доброчесного академічного середовища. Штучний інтелект та академічна доброчесність.

Тема 4. Основні школи і напрямки сучасної політології.

Англо-саксонська школа в політології. Організаційне становлення політичної науки в США. Формування політичної соціології (А.Бентлі). Методологічні принципи функціонування “Чиказької школи” (Ч.Меріам, Г.Ласуел).

Біхевіористська революція в американській політичній науці у 40-60-х рр. ХХ ст. Формування трьох шкіл дослідження політичної поведінки (школа політичної соціології; школа політичної психології; школа політичної економії). Теорія демократії як основна проблема післявоєнної американської політології. Формування порівняльної політології.

Специфіка розвитку британської політичної науки (К.Поппер).

Характерні риси французької школи в політології. Становлення інституційного підходу до дослідження політики у міжвоєнний період (Л.Дюгі, М.Оріу, Ж.Бюрдо). Розробка французькими політологами теорій політичних режимів та політичних партій після Другої світової війни (М.Дюверже, Р.Арон). Становлення у Франції структуралістського підходу до політичних досліджень наприкінці ХХ ст. (М.Фуко).

Становлення та розвиток німецької школи в політичній науці. Розвиток політичної науки в міжвоєнній Німеччині (консервативна політична теорія К.Шмідта). Розвиток політико-соціологічних макротеорій у Німеччині в післявоєнний період (концепції Н.Лумана, Р.Дарендорфа). “Франкфуртська школа” та розгляд її представниками питання про соціально-політичну владу (Г.Маркузе, М.Адорно, Ю.Габермас).

Проблеми оновлення методології політичних досліджень. Феміністичний підхід як нова методологія та теоретична основа дослідження політичних явищ та процесів. Політична економія як напрям сучасної політології. Нова проблематика політичної соціології. Порівняльні дослідження політичних режимів, політичної культури, розвитку. Нове осмислення феномену демократії та майбутнього міжнародних відносин (Ф.Фукуяма, С.Гантінгтон).

Тема 5. Політична наука в Україні: етапи становлення та основні напрямки дослідження.

Зміст, особливості й завдання української політології. Предметне коло української політології. Періодизація української науки про політику. Особливості української політології. Період Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Козацько-гетьманський період. Дворянський період. Дореволюційний період (1848-1917).

Міжвоєнний період (1918-1939). Післявоєнний період (1945-1991). Новітній (починаючи з 1991 р.).

Основні завдання української політології. Розробка теоретико-методологічних засад дослідження українських політичних реалій. Фундаментальне теоретичне обґрунтування шляхів побудови української суверенної правової держави. Дослідження діяльності українських політичних партій та громадських організацій. Електоральні процеси. Україна у міжнародних відносинах.

Інституціоналізація політичної науки в Україні. Наукові установи, що

досліджують політичні проблеми. Професійні організації українських політологів. Українська академія політичних наук, Українська асоціація політологів, Асоціація молодих політиків і політологів України.

Напрямки розвитку політичної науки в Україні. Створення нового навчального плану по спеціальності “Політична наука”. Створення загальнонаціонального журналу “Політична наука в Україні”. Створення реально діючої Української Асоціації політичної науки.

Тема 6. Політика як соціальне явище. Політична влада.

Термін “політика” та його походження (давньогрецькі: polis – місто-державна, “politike” мистецтво управляти державою, “politea” – конституція; англійські терміни: polity – форма політики, тобто її організаційна структура, інститути, які надають стійкість, стабільність політиці та дозволяють регулювати політичну поведінку (державна, партій, групи інтересів, закони, політичні норми).

Різноманітність підходів до розуміння сутності політики як соціального явища. Онтологічний (політика – це спосіб існування людей в суспільстві, всезагальна форма людських зв’язків (Арістотель). Конфліктологічний (класовий, директивний чи силовий). Політика – це сфера боротьби чи суперництва між класами за владу (К.Маркс, Ж.Френд, К.Шміт). Діяльнісно-управлінський (М.Вебер, Р.Арон). Комунікативно-інтеграційний (політика – розподіл обов’язків і повноважень, їх узгодження для забезпечення ефективності і цілісності співжиття людей). Інституційний (діяльність інститутів влади для підтримки порядку). Структурно-функціональний (політика – підсистема суспільства, яка визначає цілі і напрямки суспільного розвитку (Т.Парсонс).

Сутність та походження феномену влади. Влада як регулятор життєдіяльності суспільства. Кратологія. Концептуальні підходи до проблеми політичної влади: нормативно-формалістична концепція; органічна і елітна теорія влади; індивідуалістично-соціологічна концепція; суб’єктивно-психологічна концепція й інструменталістський підхід до розуміння влади; марксистська концепція влади; реляціоністська теорія влади.

Форми, види та механізм політичної влади. Традиційні та нові форми політичної влади: монархія, аристократія, демократія, тиранія, олігархія, охлократія, тимократія, теократія, технократія, меритократія, партократія, бюрократія, елітократія. Легітимність політичної влади. Поняття легітимності влади.

Тема 7. Політична система і держава як її основний інститут.

Місце і роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Політична система в її взаємодії з економічною, правовою, духовною та

соціально-класовою структурами суспільства. Особливості політичної системи. Сутність категорій «система» та «політична система». Класичні концепції про політичні системи (Д.Істон, Г.Алмонд, К.Дойч, Т.Парсонс).

Структура і функції політичної системи. Типи політичних систем. Класифікації Платона й Аристотеля. Критерії типології. Типологія політичних систем Г.Алмонда, Ч.Ендрейна, Ж.Блонделя, Дж.Коулмена.

Категорія «держава» в політичній науці. Різноманітність концептуальних підходів до визначення держави, її сутності і місця у політичній системі суспільства, взаємин з іншими суб'єктами політичної системи.

Теорії походження держави. Теологічна теорія. Патріархальна теорія. Договірна теорія. Органічна теорія. Психологічна теорія. Теорія насильства. Техніко-економічні теорії (теорія «неолітичної революції», «гідравлічна теорія», марксистська теорія).

Ознаки держави. Суверенітет. Апарат держави. Примус. Право на застосування сили. Право. Територія. Населення.

Функції держави. Внутрішні функції. Економічна функція. Культурно-виховна функція. Соціальна функція. Функція підтримання порядку. Зовнішні функції. Функції оборони і національної безпеки, налагодження міждержавних відносин тощо.

Форми державного правління. Абсолютні монархії. Конституційні монархії. Теократичні монархії. Виборні монархії. Салічна, кастильська та австрійська моделі престолонаслідування. Ознаки парламентської республіки. Ознаки президентської республіки. Риси змішаної республіканської форми правління.

Форми державного устрою. Ознаки унітарної держави. Централізовані та децентралізовані унітарні держави. Ознаки федеративної держави. Конфедерації. Співтовариство (співдружність). Асоціації (асоційовані держави, федерасі, кондомініуми). Ліги.

Політичний режим як сукупність засобів і методів здійснення влади. Ознаки тоталітаризму. Причини виникнення тоталітаризму. Характерні ознаки авторитарного режиму. Різновиди авторитаризму. Теократичні авторитарні режими. Військово-бюрократичні диктатури. Персональні тиранії. Абсолютистські монархії. Неототалітарні режими. Демократичний режим. Передумови становлення демократії. Хвилі демократизації.

Витоки концепції правової держави. Принципи правової держави. Характеристика соціальної держави. Концепція громадянського суспільства. Основні ознаки громадянського суспільства. Становлення та розвиток правової держави та громадянського суспільства в Україні.

Тема 8. Система органів державної влади в Україні.

Сукупність факторів, що визначають конфігурацію системи органів

державної влади України: конституційно-правова компетенція; державний устрій; політичний режим; географічні умови; національний склад населення та ін.

Здійснення державної влади на основі організаційно-функціонального поділу повноважень між органами законодавчої, виконавчої та судової влади (ст.6 Конституції України).

Верховна Рада України як єдиний, загальнонаціональний, представницький, колегіальний, виборний, однопалатний постійно діючий орган законодавчої влади України. Головні функції Верховної Ради: законодавча, установча, представницька, контрольна.

Інститут президентства в Україні. Головні віхи його становлення.. Структура органів виконавчої влади України: Кабінет Міністрів (як вищий орган системи виконавчої влади); міністерства, комітети, відомства (як центральні органи виконавчої влади); місцеві державні адміністрації, які здійснюють виконавчу владу на місцях; органи місцевого самоврядування (ради, що є органами відповідних територіальних громад і на самоврядній основі здійснюють керівництво справами місцевого населення).

Система судової влади в Україні: орган конституційної юрисдикції – Конституційний суд України; суди загальної юрисдикції – Верховний суд України; суди обласні, Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя; суди міжрайонні (окружні), районні; арбітражні суди.

Особливості функціонування органів державної влади у відповідності до Конституції України (28 червня 1996 р.) та Конституції України зі змінами від 8 грудня 2004 р.

Тема 9. Місцеве самоврядування.

Моделі місцевого самоврядування: сутність та порівняльний аналіз основних моделей. Континентальна (французька) та англо-саксонська (англо-американська) моделі. Виникнення та еволюція інституту місцевого самоврядування. Поняття та основні теорії місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування і місцеве управління. Змістовна різниця між ними.

Поняття децентралізації та деконцентрації політичної влади на місцевому рівні. Історичні передумови формування різних моделей місцевого самоврядування. Природа, компетенція та повноваження місцевих органів влади у різних моделях місцевого самоврядування (європейській та американській). Новітня концепція місцевого самоврядування. Різні варіанти адміністративного, судового та фінансового контролю за діяльністю місцевого самоврядування з боку центральної влади.

Етапи становлення місцевого самоврядування в Україні. Проблема періодизації становлення місцевого самоврядування в Україні. Зародження

та становлення місцевого самоврядування у Київській Русі. Поширення Магдебурзького права. Система управління Запорізькою Січчю. Адміністративно-політичний устрій на Слобожанщині, Правобережній та Західній Україні у XVIII – XIX ст. Система управління українськими землями у XIX ст. Місцеві органи влади періоду УНР та ЗУНР. Радянська система реалізації влади. Формування системи місцевого самоврядування в незалежній Україні. Перспективи місцевого самоврядування в контексті політичної і адміністративної реформи.

МОДУЛЬ № 2. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Тема 10. Демократія. Переходи до демократії.

Етимологічне визначення демократії. Багатовимірність терміну «демократія». Демократія як суспільний ідеал. Демократія як політичний режим. Демократія як форма функціонування організації (процедурний аспект). Демократія як соціальний і політичний рух за народовладдя. Межі демократії та загрози від зловживання нею.

Витоки та генезис ідей демократії в історії людства. Первіснообщинна демократія, її сутність та специфічні особливості. Антична модель демократії (Афіни часів Перікла). Становлення і розвиток інститутів демократії в епоху Середньовіччя. Витоки парламентаризму (англійський парламент, Генеральні штати у Франції, кортеси в Іспанії). Характерні особливості функціонування перших парламентів (представництво, накази виборців).

Теоретичне обґрунтування основних принципів демократії мислителями епохи Нового часу. Г.Гроцій про «природні права людини» та «суспільний договір». Теорія розподілу влади (Д.Локк, Ш.-Л.Монтеск'є). Ж.-Ж. Руссо про народний суверенітет.

«Категоричний імператив» І.Канта та його ідеї про правову державу. Вчення про громадянське суспільство Г.Гегеля.

Емпіричні моделі демократії. Елітарна теорія демократії як ревізія основних постулатів класичної теорії демократії. Г.Моска та Р.Міхельс про демократію. «Залізний закон олігархії» Р.Міхельса. Теорія елітарної демократії Й.Шумпетера. Критика Й.Шумпетером класичної теорії демократії.

Плюралістична теорія демократії. Витоки плюралістичної теорії. Дж.Медісон про наявність різних груп інтересів у суспільстві. А.Бентлі – фундатор ідей плюралістичної демократії («Процес державного управління. Вивчення суспільних тисків» (1908).

«Поліархія» Р.Даля. Емпіричні показники демократії Р.Даля: конкурентність еліт і рівень участі у виборах. Гарантії демократії Р.Даля.

Партисипаторна теорія демократії. Дж.Коул про оптимальні форми політичної участі. Економічна теорія демократії Е.Даунса. Економічний метод (теорія раціонального вибору) в політичній науці. Консенсусна теорія демократії А.Лейпхарта. Вісім принципів консенсусної демократії А.Лейпхарта.

Перехід до демократії. Типи переходів: революція зверху, реформа знизу, соціальна революція, консервативна реформа, реформа через компроміси і т.д.

Моделі переходу до демократії. Модель Д.Растоу: 1) підготовча фаза; 2) фаза прийняття рішення; 3) фаза пристосування. Модель Ф.Шміттера і Г.О'Доннела: 1) лібералізація; 2) демократизація; 3) соціалізація. Модель А.Пшеворського: 1) лібералізація; 2) демократизація.

Поняття «консолідації демократії» (Г.О'Доннел, Ф.Шміттер «Перехід від авторитарного правління» (1986). Складові процесу консолідації демократії: мобілізація громадянського суспільства, розвиток відносно стабільної партійної системи і т.д.

Тема 11. Політичні партії та партійні системи.

Історичні етапи становлення партій (аристократичні угруповання, партії-клуби, масові партії, всеохоплюючі партії, картельні партії). Соціально-політичні та економічні фактори партогенезу (соціально-класові конфлікти, міжнаціональні суперечності, релігійні мотиви, розвиток представницьких інститутів, всезагальне виборче право, економічне зростання та ін.).

Періодизація історії політичних партій за М.Вебером (аристократичні угруповання, партії-клуби, масові партії). Періодизація розвитку партійно-владної взаємодії Г.Тріпелем (стадія протидії, стадія ігнорування партій, стадія визнання і легалізації партій, стадія конституційно-правової інкорпорації).

Концепція “партійної держави” Г.Ляйбхольца. Концепція “всеохоплюючої партії” О.Кірхгаймера. Теорія картельних партій Катца та Дж.Маїра. Теорія “кризи партій” і її критика.

Політичні партії: сутність та основні підходи до класифікації. Основні підходи до визначення сутності партій (класовий, ідеологічний, інституціональний, функціональний). Визначення поняття “політична партія” в Законі України “Про політичні партії” 2001 р.

Партійні системи сучасності: сутність та класифікації. Вузьке розуміння партійної системи як сукупності конкуруючих на політичній арені партій. Широке тлумачення партійної системи шляхом встановлення зв'язків між партіями та державною владою.

Дві основні групи факторів розвитку партійних систем: а) соціетальні чинники; б) інституційні – форма державного устрою та форма правління,

характер політичного режиму, структура парламенту, тип виборчої системи.

Концептуалізація соціетальних поділів, запропонована С.Ліпсетом і С.Рокканом: конфлікт між центром і периферією; конфлікт між державою і церквою; конфлікт між містом і селом; конфлікт між власниками і робітниками.

Класифікація партійних систем Дж.Сарторі: однопартійна система, система здомінуючою партією, із партією-гегемоном, двопартійна система, поміркований плуралізм, радикальний плуралізм, атомізована система.

Класифікація партійних систем Ж.Блонделя: двопартійна, дво- і пів партійна система, багатопартійна з домінуючою партією та багатопартійна система без домінуючої партії.

Тема 12. Виборчі системи і процеси.

Функції виборів у демократичному суспільстві. Організація і призначення виборів.

Види виборів. Виборче право. Виборчий ценз.

Виборча кампанія. Виборчий округ. Виборчі комісії: Центральна виборча комісія (ЦВК), окружні виборчі комісії, дільничні виборчі комісії. Реєстрація і складання списків виборців. Висування і реєстрація кандидатів. Передвиборча пропаганда і агітація. Фінансування виборчої кампанії. Правові обмеження в фінансуванні виборчої кампанії та проведенні агітації і пропаганди.

Голосування. Вимоги виборчих законів щодо голосування. Підрахунок голосів. Ре-зультати виборів. Повторне голосування.

Поняття "виборча система". Основні види виборчих систем: мажоритарна, пропорційна, змішана, куріальна виборчі системи.

Сутність мажоритарної виборчої системи. Одномандатні, багатомандатні й преференційні мажоритарні системи. Мажоритарні системи абсолютної і відносної більшості. Основні переваги та вади мажоритарної виборчої системи.

Сутність пропорційних виборчих систем. Партійність виборів. Різновиди партійних списків. Специфіка виборчих округів. Виборча квота.

Змішані виборчі системи як специфічна комбінація елементів пропорційної та мажоритарної систем.

Куріальні виборчі системи і проблема забезпечення представництва в парламенті нечисленним етнічним та ін. соціальним групам.

Тема 13. Партійна і виборча система України.

Етапи становлення партійної системи України. Класифікація та нормативно-правова основа діяльності політичних партій в Україні.

Етап початкової багатопартійності, основні риси: правове

оформлення багатопартійності, створення перших легалізованих партій; ідеологічне протистояння Компартії України і Народного Руху України; поляризований, конфліктний характер міжпартійних відносин.

Етап атомізованої багатопартійності, основні риси: створення т.з. «партій влади», партій фінансово-промислових груп, значна фрагментарність партійної системи, відсутністю сталого електорату та стабільних зв'язків з ним; наявність безвідповідальної та антисистемної опозиції; обмежений вплив політичних партій на владу.

Етап формування системи поляризованого плюралізму, основні риси: зростання кількості партій, невиразність ідеологічного образу, слабкість організаційної побудови та соціальної бази партій, наявність лівої і правої опозиції.

Основні тенденції розвитку партійної системи на сучасному етапі: а) процес консолідації політичних сил через створення потужних виборчих об'єднань та блоків; б) посилення регіональної та ідеологічної складової у протистоянні політичних партій; в) впровадження змішаної мажоритарно-пропорційної системи виборів; г) виокремлення домінуючої партії тощо.

Виборча система України та основні етапи її становлення. Вплив виборчої системи на формування української партійної системи.

Тема 14. Етнополітичні та етнонаціональні процеси в світі та сучасній Україні.

Поняття «етнос» та «етнічність». Примордіалістські концепції етнічності та теорії етносу в СРСР (Ю.Бромлей, Л.Гумільов). Теорія Е.Сміта. Інструменталістська концепція етнічності. Мобілізація етнічності. Ситуативна етнічність. Конструктивістська концепція етнічності. Теорія Б.Андерсона. Російський варіант конструктивізму (В.Тішков). «Дрейф етноідентичності» та апологія національної (громадянської) ідентичності.

Теоретичні моделі нації. Комунікативна, етатистська та етнологічна моделі нації. Типологія націй. «Історичні» та «неісторичні» нації. «Культурні» та «політичні» нації.

«Старі» та «нові» нації.

Націоналізм як процес формування нації. Націоналізм як вияв національної свідомості. Націоналізм як ідеологія. Націоналізм як суспільно-політичний рух.

Етнополітичні конфлікти. Причини виникнення етнополітичних конфліктів. Стадії етнополітичного конфлікту. Форми макрополітичного врегулювання етнополітичних конфліктів. Насильницькі, примусові та консенсусні способи. Атериторіальні та територіальні методи. Стратегії етнополітичної деплюралізації. Геноцид. Депортації. Асиміляція. Інтеграція. Культурна автономія. Сецесія. Стратегії етнополітичної інженерії. Контроль (домінування). Консоціація. Арбітраж. Регіональна

автономія. Федералізація. Кантонізація.

Етнонаціональна політика України. Конституція України про консолідацію та розвиток української нації, забезпечення етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин України. Нормативні акти про регулювання етнонаціональних питань. Закон “Про мови в Українській РСР”. Декларація прав національностей України. Закон України “Про національні меншини в Україні”. Етнополітичні проблеми України. Російський етнополітичний фактор. Кримсько-татарська проблема.

Досвід Закарпатської області в сфері міжетнічного спілкування. Етнонаціональна та етномовна палітра Закарпаття. Національна освіта та медіа. Національно-культурні товариства краю. Еволюція політичного русинства. Угорський вектор етнополітичного життя краю.

Тема 15. Політична ідеологія та політична культура суспільства.

Поняття “політична ідеологія”. Ідеологія і політика як регулятори відносин між людьми. Структурні рівні ідеології (теоретико-концептуальний, програмно-політичний, актуалізований). Місце політичної ідеології в структурі суспільної свідомості. Функції політичної ідеології.

Лібералізм: сутність, основні принципи. Витоки класичного лібералізму (вчення про суспільний договір та природні права людини). Еволюція лібералізму. Соціальний лібералізм. Сучасні теоретики лібералізму: М.Фрідман, Дж.Кейнс, Ф.Гаєк, Ф.Фукуяма. Ф.Фукуяма про всесвітню ліберальну революцію в роботі «Кінець історії»). Ліберальний інтернаціонал.

Становлення і розвиток консерватизму як ідейно-політичної течії. Основні ідеї, принципи та цінності консервативної ідеології. Неоконсерватизм. Сучасні напрямки консерватизму.

Комунізм. Соціалізм. Соціал-демократія. Становлення і розвиток ідеології комунізму. Економічна, соціальна та політична доктрина марксизму. Розвиток марксизму на сучасному етапі: “критичний напрям марксизму” (Ю.Габермас), марксистський структуралізм (Л.Алтюссер), аналітичний марксизм (А.Пшеворскі), фрейдомарксизм (Г.Маркузе). Комуністичний інтернаціонал. Комуністична ідеологія в Україні.

Зародження фашизму як ідейно-політичної течії. Антигуманізм теорії і практики фашизму. Соціальна база фашистського руху. Психологічні та моральні причини підтримки фашизму. Італійський та німецький варіанти фашизму. Неофашизм у сучасному світі.

Становлення руху ненасильства. Ідеологи руху ненасильства (М.Ганді, М.Л.Кінг).

Ідеологія фемінізму. Витоки феміністичної ідеології. Основні теоретичні напрямки сучасного фемінізму. Ліберальний фемінізм.

Марксистський (соціалістичний) фемінізм. Радикальний фемінізм. Чорний фемінізм. Держава і право в інтерпретації фемінізму.

Політична ідеологія в постіндустріальному суспільстві: зміна форм, перспективи розвитку. Деідеологізація суспільного життя.

Політична культура як система поглядів, почуттів, цінностей та уявлень, що реалізуються в політичній діяльності та відносинах політичних суб'єктів.

Функції політичної культури. Пізнавальна функція. Ідентифікаційна функція. Орієнтаційна функція. Адаптаційно-виховна функція. Політична соціалізація. Регулятивно-нормативна функція. Інтегративна функція. Комунікативна функція. Забезпечення інтересів. Апологетична функція. Прогностична функція.

Запровадження терміну “політична культура” І.Гердером. Модерні концепції політичної культури. Проблема критеріїв типологізації політичної культури. “Чисті” типи політичної культури (Г.Алмонд, С.Верба). Патріархальна, підданська та активістська культури. Поєднання типів: патріархальний / підданський, підданський / активістський, патріархальний / активістський. Специфіка їхньої реалізації в рамках політичної системи.

Тема 16. Політичні еліти і політичне лідерство.

Генеza ідей політичного елітизму та проблеми вивчення політичної еліти. Історичні умови та сутність елітизму. Обґрунтування поділу суспільства на „вищих” і „нижчих”. Термінологія політичного елітизму. Визначення політичної еліти. Підходи і критерії. Циркуляція еліт. Методи формування національних еліт.

Проблеми вивчення політичної еліти. Елітологія. Елітознавство. Елітарна політична культура. Перші спроби аналізу феномена політичної еліти. Основні риси політичної еліти. Перші класичні концепції еліт. Італійська школа. Н.Макіавеллі. Т.Гоббс, Ш.Монтеск'є і А.Токвіль про аристократію. Позиції елітаризму Ф.Ніцше. Формування політичних концепцій елітарності в ХХ ст. Теорія В.Парето. „Леви” і „лисиці”. Закон „циркуляції еліт”. Головні стимули діяльності – „інстинкти”. Г.Моска та його типи політичної еліти. Р.Міхельс та його „Залізний закон олігархії”.

Класифікація еліт. Еліти за формою здійснення влади. Еліти за способом приходу до влади. Еліти за ідеологічними цінностями. Еліти за видами політичної діяльності. Еліти за основними сферами життєдіяльності суспільства. Основні риси політичної еліти. Легітимні і нелегітимні еліти. Відкриті і закриті еліти. Владна еліта, правляча еліта, контреліта. Види політичної еліти. Функції політичної еліти (стратегічна, комунікативна, інтегративна, організаторська). Якісні характеристики еліти

та їх типології.

Сутність і природа політичного лідерства. Лідерство як соціальний феномен. Генеза класичних поглядів на політичне лідерство (Н.Макіавеллі, Т.Гоббс, Г.Гегель, Т.Карлейль та ін.). „Соціологія панування” М.Вебера. Різноманітність визначення політичного лідерства. Ознаки та основні критерії політичного лідерства.

Теорії політичного лідерства. Теорія рис (Е.Богардус, Ф.Гальтон, Ю.Дженнінгс та ін.). Ситуаційна теорія (В.Ділл, Р.Согділл, Т.Хілтон, В.Рейтман, А.Голднер та ін.). Психоаналітична теорія та її концепції (З.Фройд, Г.Лебон та ін.). Г.Лассуелл та його політичний психоаналіз. Теорія послідовників (конституентів).

Типологія і класифікація політичних лідерів. Особливості політичного лідерства в залежності від характеру політичної системи, типу політичного режиму. Зміст і підстави. Класифікація М.Вебера: традиційний, харизматичний, раціонально-легальний типи лідерства. Поняття і компоненти харизми лідера. Методи ідентифікації харизматичних лідерів. Спосіб легітимації влади. Основа політичного лідерства. Типологія М.Херманн і Є.Вятра. Типи лідерів реформаторів, революціонерів і консерваторів тощо.

Сутність вождизму в політиці. Культ особи як крайня, максимально завищена оцінка ролі політичного лідера в історії і як теорія та практика політичного лідерства. Співвідношення «авторитет» – «культ».

Тема 17. Світова політика і міжнародні відносини.

Міжнародні відносини як цілісна система, місце в ній політичних відносин. Сутність міжнародних відносин: основні підходи (політичний реалізм і політичний ідеалізм). Міжнародні відносини як система (системний підхід). Основні принципи міжнародних відносин: право і сила. Різні види міжнародних відносин: дипломатичні, військово-політичні, економічні, гуманітарні, ідеологічні, правові, екологічні та інші. Рівні міжнародних відносин: глобальний, регіональний, субрегіональний, локальний. Основні учасники міжнародних відносин: держава, ТНК, етнічні та соціальні групи, суспільно-політичні рухи, окремі особи.

Процес формування та механізм зовнішньої політики держав. Міжнародне право. Поняття і сутність зовнішньої політики, її історична еволюція. Національний інтерес як основа формування зовнішньої політики держави. Цілі та принципи зовнішньої політики. Базові форми зовнішньої політики: активна, пасивна, агресивна, консервативна. Державні інститути, які беруть участь у формуванні та реалізації зовнішньої політики держави. Зовнішньополітична стратегія і тактика. Функції дипломатичних представництв держави.

Виникнення та еволюція міжнародного права. Сутність міжнародного

права і роль у міжнародних відносинах. Поділ міжнародного права на публічне та приватне. Основні принципи і норми сучасного міжнародного публічного права. Статут ООН як базовий міжнародно-правовий міждержавний документ.

Міжнародні організації: сутність та типологія. Історія виникнення перших міжнародних організацій. Сутність та сучасна роль міжнародних організацій у міжнародних відносинах. Базові типи міжнародних організацій (за критерієм членства): міждержавні, недержавні та змішані. Типологія міжнародних організацій за географічним охопленням: глобальні, регіональні і субрегіональні. Типологія міжнародних організацій за компетенцією: універсальні та спеціальні. Типологія міжнародних організацій за характером повноважень: міжнаціональні і наднаціональні. Типологія міжнародних організацій за порядком вступу: відкриті та закриті.

Принципи функціонування і структура ООН як глобальної міжнародної політичної організації. Інші глобальні міжнародні організації: Світовий банк (СБ), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світова організація торгівлі (СОТ) та інші. Напрямки діяльності регіональних організацій (на прикладі Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Ради Європи, НАТО) та субрегіональних об'єднань (на прикладі ГУАМ, Вишеградської четвірки).

Україна у системі міжнародних відносин та її місце в сучасному геополітичному просторі. Основні напрямки та пріоритети зовнішньої політики України. Зміна середовища та поля діяльності для зовнішньої політики та дипломатії України з набуттям нею державного суверенітету. Міжнародне визнання незалежної держави України. Геополітичне розташування України. Формування концепції зовнішньополітичної діяльності України. Багатовекторність української зовнішньої політики.

Тема 18. Курсова, бакалаврська, магістерська роботи: вимоги оформлення та написання.

Курсова робота як самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного навчального курсу з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання, їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Бакалаврська, дипломна, магістерська роботи як кваліфікаційні навчально-наукові роботи, які виконуються на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі.

Основні вимоги до науково-дослідних робіт студентів: а) актуальність теми, відповідність її сучасному стану певної галузі науки; б) вивчення та критичний аналіз монографічних та періодичних видань з

теми; в) вивчення та характеристика історії досліджуваної проблеми та сучасного її стану; г) чітка характеристика предмету, мети і методів дослідження.

Структура курсової, бакалаврської, дипломної, магістерської роботи:

1) Титульний аркуш; 2) Зміст; 3) Перелік умовних скорочень (при необхідності); 4) Вступ; 5) Основна частина, яка складається з розділів та підрозділів; 6) Висновки; 7) Список використаних джерел; 8) Додатки (за необхідності).

Вимоги до оформлення науково-дослідних робіт студентів (НДРС). Обсяг НДРС роботи. Оформлення титульних листів НДРС. Вимоги до оформлення таблиць, додатків. Список використаних джерел та система посилань на них.

ТЕМАТИКА, ПЛАНИ ТА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. Становлення політології як науки і навчальної дисципліни. (2 год.)

1. Витоки політології як науки.
2. Предмет політичної науки.
3. Принципи політології. Функції політології
4. Становлення і розвиток української політології.

Рекомендована література

1. Денисенко В. М., Матвієнків С. М., Штерн В. Ю. Політологія. Вступ до спеціальності. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів: Астролябія, 2007. 360 с.
2. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія) Київ: ТанDEM, 2002. 584 с.
3. Лісовський П.М., Лісовська Ю.П. Політологія: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2021. 228 с.
4. Лок Дж. Два трактати про врядування / пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець. Київ: Вид-во імені Соломії Павличко «Основи», 2001. 265 с.
5. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред. Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. 403 с.
6. Перегуда Є.В. Політологія: навчальний посібник / Є.В. Перегуда, В.Ф. Панібудьласка, В.Л. Семко, Н.І. Рижко, С.Д. Місержи, В.Л. Стеценко, В.Л. Згурська, В.П. Третяк. Київ: КНУБА, 2011. 216 с.
7. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 356 с.
8. Політологія. Навчальний посібник (для студентів усіх форм навчання) / уклад. Л.М. Мельник, І.А. Дужа, І.М. Грек. Біла Церква: БНАУ, 2022. 494 с.
9. Рассел Б. Історія західної філософії [Текст] / Б. Рассел ; пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука. К. : Основи, 1999. 759 с.
10. Якушик В. М. Вступ до політології : навчально-методичний посібник для вивчення державознавчих тем курсу політології / В. М. Якушик ; Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад.". - 2-ге вид., виправ. І допов. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 65с.

ТЕМА 2. Основні школи і напрямки сучасної світової політичної науки.
(2 год.)

1. Англо-саксонська школа в політології.
2. Характерні риси французької школи в політології.
3. Становлення та розвиток німецької школи в політичній науці.
4. Проблеми оновлення методології політичних досліджень.

Рекомендована література

1. Вегеш І., Колодій М. Методологія політичної науки: етапи становлення. Теоретико-методологічні підходи до вивчення суспільно-політичних інститутів та процесів: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2022. С. 7-26.
2. Габермас Ю. Залучення іншого. Львів: Асторія, 2006. 416 с.
3. Енциклопедія постмодернізму/ За ред. Чарлза Е. Вінквіста та Віктора Е. Тейлора; Пер. з англ.. Віктора Шовкуна К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 503 с.
4. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття / Д.В. Журавльов, О.В. Коротюк, О.В. Лавринович, А. Є. Фоменко, Ю.В. Чижмарь, О.С. Юнін. Видавництво ОВК, 2021. 238 с.
5. Кирилюк Ф.М. Новітня політологія: навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 564 с.
6. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.
7. Bevir M, Rhodes R. Routledge handbook of interpretative Political Science. Routledge, London, New York. 2016.

ТЕМА 3. Політична наука в Україні етапи становлення та основні напрямки досліджень.
(2 год.)

1. Зміст, особливості й завдання української політології.
2. Предметне коло української політології.
3. Періодизація української науки про політику.
4. Особливості української політології.
5. Напрямки розвитку політичної науки в Україні.

Рекомендована література

1. Дей М. О., Ткач О. І. Політологія у схемах, таблицях та визначеннях: навч. посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 172 с.
2. Політологія. Навчальний посібник (для студентів усіх форм навчання) / уклад. Л.М. Мельник, І.А. Дужа, І.М. Грек. Біла Церква: БНАУ, 2022. 494 с.
3. Політологія: Підручник / За ред. М.М. Вегеша. Київ: Знання, 2008. 556 с.
4. Теоретико-методологічні підходи до вивчення суспільно-політичних інститутів та процесів: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: С. Асланов, І. Вегеш, М. Вегеш, А. Дербак, М. Зан, Г. Зеленько, Н. Кічера, А. Ключкович, М. Колодій, Г. Кумар, М. Лендъел, Ю. Остапець, А. Романюк, М. Токар, К. Червеняк, М. Шелемба, Мих. Шелемба]; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2022. 560 с.

ТЕМА 4. Політика як соціальне явище. Політична влада. (2 год.)

1. Підходи до розуміння сутності політики як соціального явища.
2. Сутність та походження феномену влади.
3. Форми, види та механізм політичної влади.
4. Легітимність політичної влади.

Рекомендована література

1. Горбач О.Н., Демчишак Р.Б. Політологія. Навчальний посібник. Третє видання, доповнене та перероблене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 260 с.
2. Коровій В. В. Державна фінансова політика: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 388 с.
3. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
4. Регіональна структурна політика: сучасні тенденції та нові виклики: монографія / наук. ред. С. Л. Шульц; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2016. 328 с.
5. Теоретико-методологічні підходи до вивчення суспільно-політичних інститутів та процесів: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: С. Асланов, І. Вегеш, М. Вегеш, А. Дербак, М. Зан, Г. Зеленько, Н. Кічера, А. Ключкович, М.

- Колодій, Г. Кумар, М. Лендбел, Ю. Остапеч, А. Романюк, М. Токар, К. Червеняк, М. Шелемба, Мих. Шелемба]; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2022. 560 с.
6. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.

ТЕМА 5. Політична система і держава як її основний інститут.
(2 год.)

1. Поняття та особливості політичної системи.
2. Структура і функції політичної системи.
3. Типи політичних систем.
4. Категорія «держава» в політичній науці.
5. Теорії походження держави.
6. Форми державного правління. Форми державного устрою.

Рекомендована література

1. Баранівський В. Ф. Політологія: підручник. Київ: НАУ, 2016. 235 с.
2. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 346 с.
3. Лісовський П.М., Лісовська Ю.П. Політологія: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2021. 228 с.
4. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
5. Політологія. Навчальний посібник (для студентів усіх форм навчання) / уклад. Л.М. Мельник, І.А. Дужа, І.М. Грек. Біла Церква: БНАУ, 2022. 494 с.
6. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ. Т. Цимбал, Р. Корнута. Київ: Наш формат, 2019. 608 с.

ТЕМА 6. Система органів державної влади в Україні.
(2 год.)

1. Структура органів державної влади в Україні.
2. Верховна Рада України.
3. Інститут президентства в Україні.
4. Кабінет Міністрів України.
5. Місцеві державні адміністрації. Місцеве самоврядування.

6. Система судової влади в Україні.

Рекомендована література

1. Баранівський В. Ф. Політологія: підручник. Київ: НАУ, 2016. 235 с.
2. Місцеве самоврядування в Україні: євроінтеграційний шлях: колективна монографія / за заг. ред. Р. М. Плюща. Київ: РІДНА МОВА. 2016. 808 с.
3. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
4. Політологія: Підручник / За ред. М.М. Вегеша. Київ: Знання, 2008. 556 с.
5. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.

ТЕМА 7. Місцеве самоврядування.
(2 год.)

1. Поняття та основні теорії місцевого самоврядування.
2. Моделі місцевого самоврядування.
3. Поняття децентралізації.
4. Етапи становлення місцевого самоврядування в Україні.

Рекомендована література

1. Горбач О.Н., Демчишак Р.Б. Політологія. Навчальний посібник. Третє видання, доповнене та перероблене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 260 с.
2. Лендъел М. Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи: Монографія. Ужгород: Мистецька лінія, 2011. 688 с.
3. Місцеве самоврядування в Україні: євроінтеграційний шлях: колективна монографія / за заг. ред. Р. М. Плюща. Київ: РІДНА МОВА. 2016. 808 с.
4. Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі: монографія / відп. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 676 с.
5. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
6. Політологія. Навчальний посібник (для студентів усіх форм навчання) / уклад. Л.М. Мельник, І.А. Дужа, І.М. Грек. Біла Церква: БНАУ, 2022. 494 с.

ТЕМА 8. Демократія. Переходи до демократії.
(2 год.)

1. Витоки та генезис ідей демократії в історії людства.
2. Емпіричні моделі демократії.
3. Моделі переходу до демократії.
4. Поняття «консолідації демократії».

Рекомендована література

1. Головатий М. Ф. Демократія: історія, теорія, практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та аспірантів-політологів. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 230 с
2. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку: монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2013. 536 с.
3. Лендъел М. Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи: Монографія. Ужгород: Мистецька лінія, 2011. 688 с.
4. Політологія. Навчальний посібник (для студентів усіх форм навчання) / уклад. Л.М. Мельник, І.А. Дужа, І.М. Грек. Біла Церква: БНАУ, 2022. 494 с.
5. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.

ТЕМА 9. Політичні партії та партійні системи.
(2 год.)

1. Поняття політичної партії, її виникнення, етапи розвитку.
2. Функції політичної партії.
3. Типологія політичних партій і партійних систем.

Рекомендована література

1. Баранівський В. Ф. Політологія: підручник. Київ: НАУ, 2016. 235 с.
2. Бебик В. М. Політологія: наука і навчальна дисципліна: підручник. Київ: Каравела, 2018. 496 с.
3. Горбач О.Н., Демчишак Р.Б. Політологія. Навчальний посібник. Третє видання, доповнене та перероблене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 260 с.
4. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціоналізації політичних партій і партійної системи України в

- умовах демократичного транзиту: монографія. Ужгород: Поліграфцентр “Ліра”, 2021. 240 с.
5. Політологія: Підручник / За ред. М.М. Вегеша. Київ: Знання, 2008. 556 с.
  6. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн ЦентральноСхідної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.

ТЕМА 10. Виборчі системи і процеси.

(2 год.)

1. Вибори, їх класифікація та особливості при різних політичних режимах.
2. Принципи виборчого права та організація демократичних виборів.
3. Основні функції виборів.
4. Типи (моделі) виборчих систем.
5. Основні стадії виборчої кампанії.

Рекомендована література

1. Дей М. О., Ткач О. І. Політологія у схемах, таблицях та визначеннях: навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 172 с.
2. Климкова І.І., Остапенко М.А. Вибори і виборчі системи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011. 160 с.
3. Мохончук Б.С. Виборчі системи: порівняльно-правове дослідження / Б. С. Мохончук: монографія. Харків: Юрайт, 2021. 304 с.
4. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
5. Політологія. Навчальний посібник (для студентів усіх форм навчання) / уклад. Л.М. Мельник, І.А. Дужа, І.М. Грек. Біла Церква: БНАУ, 2022. 494 с.
6. Політологія: Підручник / За ред. М.М. Вегеша. Київ: Знання, 2008. 556 с.
7. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні. Львів, 2010. 462 с.

ТЕМА 11. Партійна і виборча система України.

(2 год.)

1. Становлення багатопартійності в Україні.
2. Виборча система в Україні та основні етапи її становлення.
3. Основні тенденції розвитку партійної системи України на сучасному етапі.

Рекомендована література

1. Бебик В. М. Політологія: наука і навчальна дисципліна: підручник. Київ: Каравела, 2018. 496 с.
2. Горбач О.Н., Демчишак Р.Б. Політологія. Навчальний посібник. Третє видання, доповнене та перероблене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 260 с.
3. Климкова І.І., Остапенко М.А. Вибори і виборчі системи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011. 160 с.
4. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціалізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту: монографія. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2021. 240 с.
5. Політологія: Підручник / За ред. М.М. Вегеша. Київ: Знання, 2008. 556 с.
6. Шляхтун П.П. Політологія: історія та теорія: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.

ТЕМА 12. Політичні ідеології та політична культура суспільства.

(2 год.)

1. Поняття “політична ідеологія”.
2. Лібералізм: сутність, основні принципи.
3. Становлення і розвиток консерватизму.
4. Комунізм. Соціалізм.
5. Соціал-демократія.
6. Політична культура та її функції.

Рекомендована література

1. Горло Н. Культура донатів як складова політичної культури українського суспільства у період повномасштабної російсько-української війни. Публічна політика і державне управління в умовах війни: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квітня 2024 р.) [Електронне видання]; уклад. Н. Прямухіна, О.

- Чальцева, І. Мацишина, М. Дубель. Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2024. С. 103-106.
2. Консерватизм: Антологія / Упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. Київ: ВД "Простір"; Смолоскип, 2008. 788 с.
  3. Лібералізм: Антологія / Упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2002. 1126 с.
  4. Лок Дж. Два трактати про врядування / пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець. Київ: Вид-во імені Соломії Павличко "Основи", 2001. 265 с.
  5. Розумний М. Виклики національного самовизначення: монографія. Київ: НІСД, 2016. С. 196.
  6. Galston W. A. Anti-Pluralism: The Populist Threat to Liberal Democracy. New Haven: Yale University Press, 2018. 158 p.
  7. Pavone T. Political Culture and Democratic Homeostasis: A Critical Review of Gabriel Almond and Sidney Verba's The Civic Culture". Princeton University. 2014.

ТЕМА 13. Світова політика і міжнародні відносини.

(2 год.)

1. Міжнародні відносини як цілісна система.
2. Процес формування та механізм зовнішньої політики держав.
3. Виникнення та еволюція міжнародного права.
4. Міжнародні організації: сутність та типологія.
5. Україна у системі міжнародних відносин.

Рекомендована література

1. Бабкіна О. В., Горбатенко В.П. Політологія: підручник / за ред. О. В. Бабкіної. 3-те вид., перероб., доп. Київ: ВЦ «Академія», 2017. 568 с.
2. Баранівський В. Ф. Політологія: підручник. Київ: НАУ, 2016. 235 с.
3. Горбач О.Н., Демчишак Р.Б. Політологія. Навчальний посібник. Третє видання, доповнене та перероблене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 260 с.
4. Коваль І.М. Майстренко Ю.І. Світова політика та міжнародні відносини ХХ–ХХІ століть: навчально-методичний посібник. Одеса: Астропринт, 2021. 120 с.
5. Міжнародна політологія: Навч. посіб. / Бульбенюк С. С., Гапоненко В. А., Довганик Н. М. та інші. Київ: КНЕУ, 2022. 290 с.
6. Політологія: підручник / за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2018. 462 с.

7. Степико М. Українська ідентичність у глобалізованому світі: монографія. Харків: Майдан, 2020. 258 с.

ТЕМА 14. Курсова, бакалаврська, магістерська роботи: вимоги оформлення та написання.

(2 год.)

1. Курсова робота. Бакалаврська та магістерська роботи.
2. Основні вимоги до науково-дослідних робіт студентів.
3. Структура наукової роботи.
4. Особливості роботи з джерелами.

Рекомендована література

1. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище: збірник есе програми підвищення кваліфікації / упорядники: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. 18 вересня – 18 жовтня 2023 року. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2023. 524 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.
3. Як написати дипломну роботу: навчально-методичні рекомендації [вид. доп. і переробл.] / Упорядники: Вегеш І.М., Гайданка Є.І., Червеняк К.Т.; Навчально-методична серія «КАФЕДРА» / № 39. Ужгород, 2019. 54 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Зміст самостійної роботи з предмету «Вступ до спеціальності» визначається типовою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота поділяється на аудиторну і позааудиторну.

Аудиторна самостійна робота реалізується під час читання лекцій і практичних занять, проведення індивідуальних консультацій та ін.

Самостійна робота студентів над навчальним матеріалом програми курсу, що не виноситься на розгляд під час лекційних і практичних занять (*позааудиторна самостійна робота*), має на меті сформувати вміння самостійно працювати над рекомендованою літературою та відповідати на поставлені в аудиторіях питання.

Індивідуальна робота студента з предмету «Вступ до спеціальності» включає написання есе про значення та роль політології та політолога в сучасному суспільстві, а також виконання індивідуальних завдань із базових тем політології.

Пристаючи до самостійної роботи студентам необхідно:

- попередньо ознайомитися з навчальним матеріалом, що виноситься на лекційні і практичні заняття;
- перевірити здобуті знання шляхом самоконтролю, відповідаючи на поставлені питання;
- виокремити ключові проблеми навчального матеріалу, що виноситься на самостійну роботу та опрацювати їх.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- праці з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- опрацювання статистичної інформації та даних емпіричних моніторингів трансформацій у світі.

ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Методика модульного контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» включає проведення двох контрольних робіт та підсумкового контролю у формі усного іспиту.

Модульна контрольна робота складається з трьох рівнів завдань.

Перший рівень завдань складають тести. Тести призначені оцінити знання понятійно-категоріального змісту та тематичної проблематики навчальної дисципліни, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Максимальна кількість балів за виконання першого рівня завдань 20 балів.

Другий рівень завдань складають відкриті запитання, які покликані з'ясувати розуміння основних принципів, функцій, форм та різновидів досліджуваних явищ та процесів. Максимальна кількість балів за виконання завдань другого рівня 15 балів.

Третій рівень завдань представлено питаннями (питанням), які мають творчо-аналітичний характер та покликані з'ясувати вміння здобувачів вищої освіти обґрунтовувати та аргументувати висновки з проблематики навчальної дисципліни. Максимальна кількість балів за виконання завдань третього рівня 15 балів.

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Рівень 1.

1. Від якого давньогрецького слова походить поняття "політика"?

- а) Місто-держава.
- б) Вчення про державу.
- в) Відносини між окремими людьми.
- г) Громадянин.

2. Як називають рівень здійснення політики, на якому, в основному, діють національні держави та різні транснаціональні організації?

- а) Регіональний рівень.
- б) Міжнародний рівень.
- в) Національний рівень.
- г) Місцевий рівень.

3. Що таке "четверта влада"?

- а) Законодавча влада.
- б) Виконавча влада.
- в) Засоби масової інформації.
- г) Судова влада.

4. Хто є автором патерналістської концепції держави?

- а) Платон.
- б) Арістотель.
- в) Конфуцій.
- г) Геродот.

5. Згідно якої теорії походження держави прийнято вважати, що вона виникає внаслідок згоди між людьми?

- а) Теологічної.
- б) Патріархальної.
- в) Класової.
- г) Договірної.

6. Згідно марксистської теорії походження держави, вона виникає внаслідок:

- а) Завоювання одного народу іншим.
- б) Поділу суспільства на класи.
- в) Потребою людей у підпорядкуванні.
- г) Суспільного договору.

7. Серед нижче перерахованого вкажіть форму державного правління:

- а) Федерація.
- б) Теократична монархія.
- в) Конфедерація.
- г) Унітарна держава.

8. Федеративна держава – це:

- а) Єдина союзна держава.
- б) Союз суверенних держав.
- в) Єдина унітарна держава.
- г) Тиранія.

9. Тип політичного режиму, найхарактернішою ознакою якого є повний контроль над всіма сферами суспільного і навіть особистого життя громадян називають:

- а) Демократичним.
- б) Тоталітарним.
- в) Авторитарним.
- г) Султанським.

Рівень 2.

Охарактеризуйте монархію як форму державного правління.

Рівень 3.

Охарактеризуйте основні концепції політичної влади, обґрунтуйте її значення для суспільства.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО ІСПИТУ

1. Політологія як наука та навчальна дисципліна.
2. Об'єкт та предмет політології (підходи до їх визначення).
3. Основні етапи розвитку політичної науки.
4. Функції політології як науки.
5. Методологічні основи політології: принципи та методи політичних досліджень.
6. Місце політології в системі суспільних наук.
7. Політика як суспільне явище: поняття, структура і функції.
8. Суб'єкти та об'єкти політики.
9. Структура політики.
10. Види та функції політики.
11. Політичні відносини: поняття і типи.
12. Політична діяльність: сутність і основні види.
13. Політична влада: поняття, структура, функції.
14. Структурна організація політичної влади: суб'єкт, об'єкт, ресурси.
15. Основні ресурси влади.
16. Механізм здійснення політичної влади.
17. Принцип розподілу влади у суспільстві.
18. Легітимність влади, типи легітимності влади.
19. Проблема походження влади та її джерела.
20. Поняття та функції політичної системи суспільства.
21. Структура і функції політичної системи.
22. Теорія політичної системи, механізм її функціонування.
23. Особливості політичної системи в Україні.
24. Поняття та ознаки держави.
25. Функції держави.
26. Поняття і типи політичних режимів, їх ознаки.
27. Унітарна держава як форма державного устрою.
28. Ознаки федеративної держави.
29. Монархія як форма державного правління.
30. Республіка та її різновиди.
31. Державні інститути влади України: структура та функції.
32. Поняття, ознаки і функції громадянського суспільства.
33. Поняття та принципи правової держави.
34. Система органів державної влади.
35. Партія як політичний інститут: поняття та ознаки.
36. Функції політичних партій у суспільстві.
37. Типологія політичних партій.
38. Суспільно-політичні об'єднання: поняття та види.
39. Сутність та різновиди партійних систем.

40. Виборча система: поняття та функції.
41. Різновиди виборчих систем, їх ознаки.
42. Виборча система і виборче законодавство України.
43. Політична еліта: сутність та функції.
44. Лідерство як закономірність політичного життя.
45. Типологія політичного лідерства.
46. Демократія як форма та спосіб організації суспільно-політичного життя.
47. Сучасні концепції демократії.
48. Провідні політичні доктрини сучасності: лібералізм, консерватизм, націоналізм.
49. Основні принципи сучасної соціал-демократії.
50. Комунізм як політична ідеологія.
51. Політична культура: її суть та функції.
52. Типологія політичної культури.
53. Політична свідомість: зміст, структура, типологія.
54. Політична поведінка особи (активність, пасивність, індіферентність, екстремізм).
55. Типологія та основні форми політичних відносин: політична боротьба, компроміс, консолідація, конфлікт, консенсус.
56. Політика і засоби масової інформації.
57. Поняття, сутність і основні функції міжнародної політики.
58. Основні міжнародні організації, напрямки їх діяльно

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Основна література.

1. Денисенко В. М., Матвієнків С. М., Штерн В. Ю. Політологія. Вступ до спеціальності. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Львів: Астролябія, 2007. 360 с.
2. Дей М. О., Ткач О. І. Політологія у схемах, таблицях та визначеннях: навч. посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 172 с.
3. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія) К.: Тандем, 2002. 584 с.
4. Климкова І.І., Остапенко М.А. Вибори і виборчі системи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011. 160 с.
5. Мохончук Б.С. Виборчі системи: порівняльно-правове дослідження / Б. С. Мохончук: монографія. Харків: Юрайт, 2021. 304 с.
6. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред. Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. 403 с.
7. Політологія. Навчальний посібник (для студентів усіх форм навчання) / уклад. Л.М. Мельник, І.А. Дужа, І.М. Грек. Біла Церква: БНАУ, 2022. 494 с.
8. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
9. Політологія: Підручник / За ред. М.М. Вегеша. Київ: Знання, 2008. 556 с.
10. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні. Львів, 2010. 462 с.

2. Допоміжна література.

1. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище: збірник есе програми підвищення кваліфікації / упорядники: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. 18 вересня – 18 жовтня 2023 року. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2023. 524 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.
3. Бабкіна О. В., Горбатенко В.П. Політологія: підручник / за ред. О. В. Бабкіної. 3-те вид., перероб., доп. Київ: ВЦ «Академія», 2017. 568 с.
4. Баранівський В. Ф. Політологія: підручник. Київ: НАУ, 2016. 235 с.

5. Бебик В. М. Політологія: наука і навчальна дисципліна: підручник. Київ: Каравела, 2018. 496 с.
6. Горбач О.Н., Демчишак Р.Б. Політологія. Навчальний посібник. Третє видання, доповнене та перероблене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 260 с.
7. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн ЦентральноСхідної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
8. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М. Особливості процесу інституціоналізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту: монографія. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2021. 240 с.
9. Політологія: підручник / за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2018. 462 с.
10. Степико М. Українська ідентичність у глобалізованому світі: монографія. Харків: Майдан, 2020. 258 с.
11. Bevir M, Rhodes R. Routledge handbook of interpretative Political Science. Routledge, London, New York. 2016.

3. Інформаційні ресурси в мережі Інтернет.

1. Інститут масової інформації // <http://www.imi.org.ua>
2. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника // <http://www.lsl.lviv.ua>
3. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». // <http://www.library.ukma.kiev.ua>
4. Наукова бібліотека Ужгородського національного університету // <http://www.lib.uzhnu.edu.ua>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського // <http://www.nbuv.gov.ua>

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання знавчальної дисципліни є:

- іспит;
- контрольна робота;
- відповіді на практичних заняттях;
- тестування;
- індивідуальна робота у формі аналітичного есе;
- презентація результатів індивідуальної роботи здобувача.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усні відповіді на практичних заняттях, написання аналітичного есе, письмове тестування з теми.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота. Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота																		Модульна контрольна робота	Сума
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12	Тема 13	Тема 14	Тема 15	Тема 16	Тема 17	Тема 18	50 балів	100 балів
5	5	5	5	6	6	6	6	6	x	x	x	x	x	x	x	x	x		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота																		Модульна контрольна робота	Сума
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12	Тема 13	Тема 14	Тема 15	Тема 16	Тема 17	Тема 18	50 балів	100 балів
x	x	x	x	x	x	x	x	x	5	5	5	5	6	6	6	6	6		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2		Разом за два модулі	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	7	15	7	15	14	30
Аналітичне есе	1	10	1	10	2	10
Презентація результатів індивідуальної роботи	1	10	1	10	2	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50	1	50
Разом	x	100	x	100	x	100

Критерії оцінювання семестрового підсумкового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів вищої освіти оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

- 1) оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який:
  - всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
  - вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
  - засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
  - засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
  - вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
  - самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.
- 2) оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує здобувач, який:
  - повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
  - має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування

проблем професійного спрямування;

- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

3) оцінку «добре» (74-81 бал, C) заслуговує здобувач, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;

- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

4) оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;

- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

5) оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

6) оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

7) оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачу, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

Навчально – методичне
видання

Вегеш Ігор Миколайович

«Вступ до спеціальності»
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**Навчально-методична серія «КАФЕДРА»
№ 107**

Вегеш І. Вступ до спеціальності: навчально-методичні рекомендації для здобувачів освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 Політологія, освітньо-професійна програма «Політологія», перший (бакалаврський) рівень / Навчально-методична серія «КАФЕДРА» / № 107; [Ужгород. нац. ун-т; Ф-т сусп. наук; Каф. політології і державного управління]. Ужгород, УжНУ. 2025. 47 с.

Навчально-методична розробка містить описову структуру предмету навчальної дисципліни, зміст навчальної програми, методичні вказівки з підготовки до практичних занять, виконання самостійної роботи, перелік рекомендованої літератури до курсу тощо. Наводяться типові тестові завдання відповідно до тематичного змісту навчальної дисципліни.

**УДК 32(076)
В 26**